

УДК 811.134.2:81'374

РОЗКРИТТЯ ЗНАЧЕННЯ ЗАПЕРЕЧЕННЯ ТЛУМАЧНИМИ СЛОВНИКАМИ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Глушук-Олея Г.І., к.філол.н., доцент,
Херсонський державний університет

У статті зроблено спробу розкрити поняття «заперечення» через залучення дефінітивного аналізу, який передбачає дослідження словникових дефініцій цього поняття в іспанських тлумачних словниках задля уточнення його значення та сфери його функціонування.

Ключові слова: заперечення, лексикографія, тлумачні словники, іспанська мова.

В статье предпринята попытка раскрыть понятие «отрицание» посредством применения дефинитивного метода анализа словарных дефиниций этого понятия в толковых словарях испанского языка с целью уточнить его значение и сферы употребления.

Ключевые слова: отрицание, лексикография, толковые словари, испанский язык.

Gluschuk-Oleja G.I. THE DEFINITION OF THE CONCEPT "NEGATION" IN SPANISH DICTIONARIES

The article deals with the description of the concept «negation» in the Spanish dictionaries to define more precisely its significance and sphere of its functioning.

Key words: negation, Lexicography, explanatory dictionary, Spanish.

Дослідження категорії заперечення має багатотисячлітню історію і, будучи лінгвістичною універсалиєю, воно описано у словниках і граматиках кожної мови та в багатьох працях лінгвістів. Це одна з важливіших мовних категорій, яка слугує для опису дійсності, відіграє величезне значення у процесі спілкування, є однією з основних розумових операцій. Серед інших універсалий заперечення вигідно вирізняється особливим місцем у різних галузях людського знання – філософії, логіці, психології, математиці, мовознавстві. Універсальність заперечення обумовлена прагненням людини до диференціації явищ дійсності та відбиттям цього процесу в мові.

Наприкінці 90-х років ХХ ст. С. Сієферном та В. Велтенем було зібрано бібліографію заперечення приблизно із 3000 тисяч назв [11], яка, безперечно, на сьогодні складає іншу цифру. Науковий пошук нашого дослідження спрямовано на розкриття поняття заперечення у лексикографічній традиції іспанської мови.

Іспанська лексикографія зазнала певного відставання порівняно з французькою та німецькою, що може пояснюватися тим, що в Іспанії провідні лексикографічні підприємства не отримали рішучого імпульсу, як це відбулося в інших країнах (видавництва *Littré* чи *Larousse* у Франції та *Grimm* у Німеччині), де йдеться про давню традицію укладання словників, вокабуляріїв та глоса-

ріїв. На сьогодні в Іспанії продовжуються найрізноманітніші публікації лексикографічних творів різної спрямованості.

Дослідження лексичних полів, розпочаті Х. Трієром, сприяли вивченню не окремих слів, а їх синонімів або семантично пов'язаних із ними слів [2, с. 19]. В Іспанії Х. Касарес, обраний у 1919 р. членом Королівської академії Наук Іспанії, у 1921 р. підтримав ідею укладання словника за концептами і в 1942 р. видав «*Diccionario ideológico de la lengua española: desde la idea a la palabra, desde la palabra a la idea*» [7, с. 2]. Окрім того, наслідком тенденції до сучасного підходу вивчення мови стала розробка описових словників іспанської мови; нові лінгвістичні ідеї допомогли зменшити суто пуристські тенденції традиційної лексикографії.

Сучасна лексикографія тяжіє спиратися на реальне вживання слова на відміну від надмірного тиску, який чинився колись на словники вокабуляром писемної нормованої форми мови. Отже, стосовно заперечення нас цікавить висвітлення цієї теми словниками іспанської мови задля уточнення сфери його функціонування. Передусім розглянемо власне лексему «негація», або «заперечення», – *negación* – та її значення (етимологічно походить із латини *negatio*, *-ōnis*) [3, с. 1572; 5, с. 771; 10, с. 714]:

- 1) дія і наслідок заперечення;
- 2) нестача або повна відсутність чогось;

3) грам. знач. – семантична категорія, до якої належать певні слова, що слугують для заперечення;

4) власне заперечні слова або вирази.

Словник М. Молінер додає до тлумачення «негації» невизнання чогось [9, с. 654]. Поряд із дієсловом М. Молінер додає, що воно виражає:

- не існування речі, стану, або не реалізацію (не здійснення) дії чи феномена (*Niega que haya tales documentos / Negó que le hubiese tocado la lotería / Eso es como negar que la nieve es blanca*). Часто гіперболічно вживається заперечення зі значенням зменшення (*El perro que no ladra / Elena que no se enfada nunca*). Префікси із заперечним значенням: *a-*, *ab-*, *an-*, *ana-*, *des-*, *i-* (*il-*, *im-*, *in-*, *ir*), *o-*;

- відповісти комусь негативно, коли питається про щось, відхилити інкриміновані звинувачення;

- значення дієслова *denegar* – заявити комусь про ненадання чогось чи відмову у чомусь (*Le han negado el permiso para trasladarse al extranjero*); *rehusar* – не давати чи не робити того, що чекають від людини (*Neagar la mano (el saludo)*); забороняти певну дію чи перешкоджати їй (*Le negó el paso por aquel sitio*);

- заперечувати зв'язок, дружбу чи родинний зв'язок із певною особою – передається значення дієслова *renegar* (*San Pedro negó a Jesús*);

- приховувати якусь річ;

- стверджувати, що когось немає вдома, коло його шукають чи телефонують, хоча насправді це не так (*Le llamaré pero estoy seguro que me lo negarán*).

Стосовно дієслова *negar* та його значення [3, с. 1572; 12, с. 573]:

- (із лат. – *negāre*) стверджувати, що чогось не існує, неправда, або не так, як хтось вважає чи стверджує;

- припинити визнавати щось, не сприймати існування чогось;

- відповідати «ні» на прохання або не надавати чогось;

- забороняти, перешкоджати, заважати;

- забути чи відсторонитися від того, що цінувалося, часто повторювалося;

- не зізнаватися у злочині; зазвичай вживається звинуваченими, які юридично допитуються стосовно цього;

- зневажати, сторонитися чогось;

- приховувати;

- вибачатися за щось скоєне, заперечувати участь у чомусь;

- не приймати когось вдома, говорячи, що ви пішли.

Розглянувши попередні дефініції заперечення, зазначимо, що підтверджується ідея суб'єктивності та множинності його визначення. Стосовно лексикографічного окреслення, за судженням Л. Ф. Лари, лексичне значення, взагалі, змінюється згідно з інтересами суспільства і оцінним досвідом його культури; і словник, як поєднання усіх означень, має відбивати природу цієї культури [8, с. 204-205].

Так, словник синонімів і антонімів іспанської мови надає синонімічний ланцюг дієслова «*negar*» [6, с. 260]:

- *denegar, prohibir, vedar*;

- фразеологічні звороти: *cerrarse a la banda, ponerse de uñas*.

При чому *denegar* вживається виключно в адміністративній мові у значенні «відмовити у проханні, запиті тощо». Також у даному словнику до синонімів зі значенням «*negar*» належать *ocultar, disimular, excusarse, rehusar*.

До того ж, ми не можемо забувати, що для визнання чогось негативним, ми одразу ж шукаємо на противагу цьому щось позитивне: якщо одне слово заперечує, відхиляє чи спростовує щось, є очевидним, що воно вже передувало у певній формі самому запереченню. Так, знову ж таки у вищезгаданому словнику знаходимо відповідні антоніми «*negar*»:

- *afirmar, incluir(se), ratificar(se), presentar(se)*.

Ступінь сприйняття негативності залежить від спільноти, тобто перше визначення заперечення може мати негативне і позитивне значення відповідно до обізнаності, рівня погодженості у суспільстві щодо чогось. При намаганні угрупувати лексику в певні семантичні поля простежується, що слова набувають чи можуть набувати за певних обставин відносні значення, і це акцентується, передусім, у полі заперечення [2, с. 32]. Так, синоніми заперечення групуються у такі лексико-семантичні поля [4]:

- ***negación***: *negativa, denegación, prohibición, oposición, repulsa*;

- ***negación***, *falta, carencia, ausencia, privación*;

- ***negación***, *torpeza, incapacidad, inutilidad, ineptitud, incompetencia, nulidad, invalidez, ineficacia*;

- ***negación***, *abjuración, traición*.

Можна стверджувати існування щільного зв'язку між контрарними поняттями, і, говорячи термінами компонентного аналізу, зна-

чення слова – це комплекси семантичних складників, поєднаних логічними константами, що визначається як концепт. Виходячи із цього, тлумачний словник – це система концептів, кожному з яких відповідає фонологічна форма і певні морфологічні та синтаксичні характеристики [1, с. 180-182].

Після проведеного аналізу щодо труднощів визначення та характеристики заперечення ми спробуємо у подальшій роботі деталізувати критерії складання корпусу семантичного поля заперечення в іспанській мові.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bierwisch M. Semántica // Nuevos horizontes de la lingüística [ed. Jh. Lyons]. – Madrid : Alianza, 1975. – 369 p.
2. Cundín Santos M. Aproximación al diccionario de la negación / Margarita Cundín Santos. – Bilbao : Servicio Editorial de la Universidad del País Vasco, 2000. – 394 p.
3. Diccionario de la Lengua Española / Real Academia Española // Vigésima segunda edición. – Madrid : Espasa, 2001. – Tomo II (h-z). – P. 1181–2349.
4. Diccionario de sinónimos [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.diccionariodesinonimos.es/negacion/
5. Diccionario manual ilustrado de la lengua española / Revisión y Prólogo por Samuel Gili Gaya. – Barcelona : BIBLOGRAF, 1964. – 1126 p.
6. Diccionario manual. Lengua española. Sinónimos y antónimos. – Barcelona : Biblograf, 1988, – 370 p.
7. Julio Casares y el Diccionario ideológico de la lengua española [Електронний ресурс]. – Режим доступу : creatividades.rba.es/.../dossierjulioacasares.pdf
8. Lara L. F. Teoría del diccionario monolingüe. – México: El Colegio de México, 1997. – 237 p.
9. Moliner M. Diccionario de uso del español. – Madrid : Gredos, 1988. – 2 tomo (J–Z). – 960 p.
10. Nuevo diccionario ilustrado de la lengua española: 250.000 acepciones / Editorial Ramon Sopena, S.A. – Barcelona : SOPENA, 1980. – 1036 p.
11. Seifert S. A Basic Bibliography on Negation in Natural Language / Stephan Seifert, Welte Werner. – Tübingen: Narr, 1987. – 334 p.
12. Slager E. Diccionario de uso de las preposiciones españolas / Emile Slager. – Madrid : Espasa, 2004. – 885 p.